

Joensuun kaupungin esitykset Pohjois-Karjalan vaikuttamisen kärkiin 2024

Joensuun Idän houkuttelevin 2021-2025 strategian tavoitteiden edistäminen

Joensuun kaupungin strategiatyön yhteydessä on tunnistettu useita Joensuun ja koko Pohjois-Karjalan elinvoiman ja asukkaiden hyvinvoinnin kannalta keskeisiä kärkiä. Valtuustokauden strategian 2021-2025 toiminta-ajatuksen mukaisesti Joensuu haluaa olla idän houkuttelevin ja kasvaa määrätietoisesti kohti 80 000 asukkaan kaupunkia.

Maakuntakeskusten välinen kilpailu työvoimasta, opiskelijoista ja yritysinvestoinneista kiristyy jatkuvasti. Joensuun menestyminen tässä kilpailussa määrittää suuresti myös koko Pohjois-Karjalan maakunnan pitemmän aikavälin elinvoiman edellytyksiä.

Maakunnan edunajamisessa on **edistettävä vahvasti maakuntakeskuksen kasvua** ja asemaa kansallisessa kaupunki- sekä EU:n alue- ja rakennepoliitikassa, ja näihin kytkeytyvässä resurssien kohdentamisessa. Joensuun erottautumistekijöistä kansallisen vaikuttamisen tarvetta sisältyy erityisesti yrityskaupungin, metsäpääkaupungin sekä opiskelijakaupungin tavoitteisiin. Alle 100 000 asukkaan yliopistokaupungeille on mahdollistettava pääsy MAL-sopimuksellisuuden tai vastaavan piiriin.

Suurimpien kaupunkien C21-hallitusohjelmataavoitteissa on tunnistettu keskeisiä kaupunkipolitiikan lähivuosien teemoja.

Vaikuttamisen lähivuosien teemoja

Osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen ja te-palvelujen uudistaminen

Joensuun kaupunkikonsernin toimijat pyrkivät kukin omalla tahollaan löytämään keinoja **työvoiman saatavuuden parantamiseksi** sekä perustoimintaa kehittämällä että kehityshankkein. Kaupunki on mukana Joensuun seudun työllisyyden kuntakokeilussa, joka käynnistyi maaliskuussa 2021 yhdessä Outokummun, Kontiolahden, Liperin ja Polvijärven kanssa. Kuntakokeilu päättyi kesällä 2023.

Julkisten **työvoima- ja yrityspalveluiden palvelurakenteeksi** tulee löytää pysyvä, tuloksekas, alueellisesti tarkoituksenmukainen, rahoitukseltaan oikeudenmukainen ja kannustava sekä hallinnoltaan mahdollisimman kevyt ratkaisumalli kuntakokeilussa saatuja kokemuksia hyödyntäen. Maakunnallinen kuntayhtymä ei ole Joensuun näkökulmasta millään muotoa tavoiteltava vaihtoehto.

Parhaillaan eduskuntakäsittelyssä oleva esitys julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen uudelleen järjestämisestä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 207/2022) siirtää TE-palvelujen järjestämisvastuun valtiotoimijalta kunnalle 1.1.2025 alkaen. Kunnat puoltavat järjestämisvastuun siirtoa, mutta eivät kannata siihen liittyvän rahoitusmallin perusteita. Lakiesityksen mukainen **rahoitusmalli haastaa** hyvinvointialuemuutoksen jälkeisessä epävakaaassa tilassa olevan kuntatalouden sekä vaarantaa asiakkaille järjestettävien lakisääteisten palvelujen toteuttamisen. Kunnille TE-palvelujen siirtyminen muodostaa uuden 100-prosenttisen valtionosuustehtävän, jonka lisäys kohdennetaan puoliksi työikäisen väestön ja puoliksi työttömien määrän perusteella sekä kotoutumiskoulutusten osalta vieraskielisyyskriteerin kautta.

Esityksen mukaisesti **Pohjois-Karjalan kunnat häviävät valtionosuuden jakautumisperusteissa** vuoden 2019 työvoimapalvelujen kustannustasoon verrattessa keskimäärin 29 €/asukas (n. 4,7 milj. €/v). Jotta yksittäisten kuntien talouden sopeutusaineet eivät muodostu liian suuriksi, on perusteltua,

että kustannusten tarkistusmekanismiin lisäksi siirtyvien TE-palveluiden osalta valtionosuusperusteita tarkistetaan siten, että kuntakohtaisten muutosten vaikutus eliminoitaisiin täysimääräisesti esimerkiksi valtionosuuksien lisäykseen tai vähennyksiin tehtävällä erällä. Vaihtoehtoisesti siirtymäajan pituutta tulisi pidentää nyt esitetystä kolmesta vuodesta vähintään viiteen vuoteen, jotta kunnilla olisi mahdollisuudet sopeuttaa palvelurakenteitaan sekä sote- että TE-palvelujen järjestämisvastuun siirtymisen samanaikaisesti mukanaan tuomiin muutoksiin. **Pohjois-Karjala on häviämässä** molemmissa uudistuksissa ja tämä on johtamassa yksittäisten kuntien kannalta kohtuuttomiin taloudellisiin haasteisiin, koska kuntien sopeutusmahdollisuudet ovat jatkossa huomattavasti rajallisemmat sote-uudistuksen muuttaessa kuntien talouden rakenteita.

Kuntien toimintaedellytykset ja kuntatalous

Kuntien toimintaympäristö muuttuu perustavanlaatuisesti sote-palvelujen siirtyessä hyvinvointialueille vuoden 2023 alusta lukien. Samanaikaisesti on valmistelussa te-palvelujen siirto kunnille. Näiden muutosten yhteydessä tarvitaan kuntien tulevaisuuden toimintaedellytykset turvaava **kansallinen kuntapaketti**, jonka tavoitteena on oltava myös Pohjois-Karjalan kuntien vahva kuntatalous sekä kyky tuottaa palvelut ja edistää elinvoimaa. Joensuun kaupungin talous tulee kiristymään suuresti vuodesta 2024 alkaen.

Kuntien rahoituksen tulee perustua kuntien vastuulla jatkossa oleviin tehtäviin. Vaikka kunnilla ei jatkossa ole sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämis- ja rahoitusvastuuta, aiemmat **sosiaali- ja terveyspalveluiden menot vaikuttavat edelleen pysyvästi kuntien valtionosuusperusteisiin**. Tämä on jättämässä eri alueilla sijaitsevat **kunnat pysyvästi eriarvoiseen asemaan**. Tämä korostuu erityisesti sosiaali- ja terveyspalvelujen henkilöstön palkkaharmonisaatiokustannuksissa. Vapaaehtoisia kuntayhtymiä perustaneissa kunnissa, kuten Joensuussa, asuvat kuntalaiset joutuvat uudistuksen seurauksena maksamaan uudistuksesta kahdesti. Kunnat ja kuntalaiset ovat maksaneet jo kuntayhtymien toiminta-aikana edelläkävijyydestä syntyneet kustannukset. Lisäksi, jotta kunnat pystyvät jatkossa tuottamaan kuntalaisilleen vastuulleen jäävät tehtävät, joutuvat kunnat valtionosuusleikkauksen kattaakseen keräämään kuntalaisiltaan enemmän veroja.

Valtion päätöksenteosta aiheutuneet menetykset (vähennetyt tulot tai lisätyt kustannukset) tulee korvata kunnille aidosti täysimääräisesti. Uudistusten yhteydessä tulee huomioida **muutosten yhteisvaikutukset**. Esimerkiksi sote-uudistuksen ja TE-uudistuksen valtionosuusperusteiden myötä osa kunnista, kuten Joensuu, on ajautumassa kohtuuttomiin taloudellisiin haasteisiin kunnan kuullessa häviäjiin molemmissa suuruusluokaltaan varsin merkittävässä uudistuksissa.

Valtion **rahoitusta tulee siirtää tehtävien perusrahoitukseen**. Vaikuttavuuden näkökulmasta erilaiset irralliset valtion kehittämishankerahoitukset ja valtionavustukset eivät edistä pitkäjänteistä ja poikkihallinnollista kehittämistyötä kaupungeissa.

Liikenneyhteyksien kehittäminen ja kuljetusketjut

Sujuvat liikenneyhteydet ja kuljetusketjujen toimivuus ovat elintärkeitä. Joensuun näkökulmasta keskeisiä asioita ovat **lento-yhteyksien varmistaminen** päätavoitteena kaupallisen reittiliikenteen palautuminen, **Itä-ratahankkeen eteneminen** suunnitellusti, **Karjalanradan perusparantamiseen ja nopeuttamiseen** tähtäävät toimenpiteet sekä pitkäjänteinen **maantieyhteyksien parantaminen**.

Pitkäaikainen edunvalvonnan kärki asemanseutu ja Joensuun ratapihajärjestelyt ovat jo toteutusvaiheessa. Investointien täysimääräinen hyödyntäminen edellyttää koko Karjalanradan liikennöitävyyden ja kapasiteetin kehittämistä tulevaisuudessa. Selvitysten mukaan Karjalan radalle pitää osoittaa vähintään 90 miljoonaa euroa, jotta päästäisiin toteuttamaan edes ensimmäisiä vaiheita. Koko osuuden korjaamisen hintalappu on arviolta 245 miljoonaa euroa, jolloin matka-aika Joensuun ja Imatran välillä lyhenisi 16 minuutilla. Investointiohjelmaan tulee varata Imatra-Joensuu ratayhteyden parantamiseen selvityksissä tunnistettu 245 milj. euroa, millä pystytään toteuttamaan sekä ratayhteydellä tarvittavat korvausinvestoinnit että nopeutustoimet. Joensuulle on tärkeää myös **raidehenkilöliikenne Nurmes-Lieksa-Joensuu-Varkaus-Pieksämäki**.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa on käytännössä lakkauttanut sisävesiliikenteen Saimaan kanavan kautta. Sodan aikana vuonna 2022 kanavan kautta Joensuuhun on tullut vain kaksi laivaa. Kuljettava teollisuus on joutunut etsimään viennilleen korvaavat kuljetusreitit. Joensuun elinkeinoelämän kannalta kanava on ollut tärkeä myös tuontiväylänä, sillä mm. sementtiä on saapunut Joensuun laivoilla betonituoteteollisuuden tarpeisiin. Nopeana toimenpiteenä valtion on turvattava Saimaan kanavaa käyttäneen teollisuuden kilpailukyky osoittamalla **riittävästi kuljetustukea**. Tukea on voitava myöntää myös tuotannossa tarvittavien raaka-aineiden kuljetuksiin tehtaalle. Pitemmän aikavälin hankkeena seuraavalla vaalikaudella on toteutettava **selvitys Kymijoki-Mäntyharju kanavaparin** yhteiskuntataloudellisista vaikutuksista ja yleisistä toteutusmahdollisuuksista. Kanavahanke yhdistäisi Päijänteen ja Saimaan vesistön Suomen puolella Suomenlahteen.

Maantiehankkeista keskeisimpiä liikennehankkeita ovat **valtatien 23** parannustöiden loppuun saattaminen ml. Karvion kohdan uusi silta, **VT9 Ylämyllyn kohdan** eritasojärjestelyjen ja nelikaistaisuuden Joensuun suuntaan toteuttaminen sekä **Joensuu - Kuopio** määrätietoinen kehittäminen ja suunnitteluvalmiuden edistäminen. **Valtatietä 6** on perusparannettava Joensuun ja Imatran välillä kehittämisselvityksen osoittamien tarpeiden mukaisesti. **Perusväylänpidon rahoitukseen** on kohdennettava pysyvästi riittävä rahoitustaso.

Pienenä paikallisena hankkeena **maantien 15641 parantaminen Marjala – Nolja** lisäisi merkittävästi liikenneturvallisuutta. Maantie 15641 toimii valtatie 9 moottoritieosuuden Ylämylly – Joensuu rinnakkaisväylänä. Maantien liikennemäärä Marjalan kohdalla on noin 3 000 ajoneuvoa vuorokaudessa. Marjalassa sijaitseva maantien 15641 ja Marjalanportti -kadun nelikaaraliittymä tulee parantaa kiertoliittymäksi. Samassa yhteydessä on parannettava Joensuun ja Liperin kuntien välisenä pyöräilyn pääreitteinä toimiva jalankulku- ja pyörätie Marjalan ja mt1566 (Pärnävaarantie) väliseltä osuudelta. Toimenpiteinä ovat jalankulku- ja pyörätien rakenteen parantaminen ja Höytiäisen kanavan ylittävien siltojen rakenteen parantaminen. Hankkeesta laadittu tiesuunnitelma on vanhentunut. Alkuun tarvitaan ajantasainen tie- ja rakennussuunnitelma. Hankkeen kustannukset ovat arviolta 1,7 milj. euroa.

Vihreän energian tuotantomahdollisuudet ja sähkönsiirtoverkko

Pohjois-Karjalassa on merkittävää tuulivoimapotentialiaa, mutta investoinnit ovat jääneet toteuttamatta voimaloiden ilmavalvontatutkille aiheuttamien ongelmien johdosta. Parhaillaan on käynnissä jälleen kerran uusi työ- ja elinkeinoministeriön selvitys asiaan liittyen. **Tuulivoimainvestoinnit mahdollistavia ratkaisuja** on löydettävä panostamalla vahvasti uusimpaan teknologiaan yhteistyössä kaikkien kumppanien kesken. Valtion on osoitettava ratkaisuihin tarvittava rahoitus.

Joensuussa on vireillä merkittäviä **vihreän energian yrityshankkeita** vedyn ja aurinkosähkön tuotantoon. Sähkönsiirtoverkkojen kapasiteetti on ratkaisevan tärkeä asia investointien toteuttamiselle. Valtion ja Fingridin on aktiivisesti ja investointeja kannustavalla suunniteltava ennakoivasti **kantaverkon vahvistamishankkeita** alueilla, joille yritykset ovat ilmaisseet investointihalukkuutensa. Sähkönsiirtoverkon kehittäminen on toteutettava tiiviissä yhteistyössä alueellisten jakeluverkkoyhtiöiden ja investoivan teollisuuden kanssa. Siirtoverkon välityskyky ei saa muodostua pullonkaulaksi investoinneille. Yritysten investointitukiin on varattava riittävät myöntövaltuudet, jotta kaikki vihreän siirtymän toteutuskelpoiset hankkeet saadaan eri puolilla maata liikkeelle.

Maanpuolustuksen ja valmiusrakenteiden vahvistaminen

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on muuttanut suuresti Euroopan ja Suomen turvallisuusympäristöä. Joensuun seudun valmiudellisia rakenteita voidaan vahvistaa kehittämällä edelleen **Onttolan rajavartioston toimintoja ja suorituskykyä**. Joensuussa sijaitsevat **Pohjois-Karjalan aluetoimisto ja Puolustusvoimien palvelukeskus** luovat pohjan maanpuolustukseen liittyvien hallinto- ja johtorakenteiden kehittämiseksi myös NATO-Suomessa. **Joensuun lentoasema** tarjoaa mahdollisuuksia lennokkien ja drooniteknologian testaus- ja kehitystoimintaan.

Esitys perheenyhdistämiseen liittyvien matalampien tulorajojen kokeilusta

Pohjois-Karjalan kuntien väestö ikääntyy maan keskiarvoa nopeammin. Pohjois-Karjan yritykset ja julkinen sektori tarvitsevat kipeästi lisää osaavaa, Pohjois-Karjalaan pysyvästi asettuvaa työvoimaa. Euroopan turvallisuustilanteen näkökulmasta on raja-alueen kehittymiseen ja elinvoimaisuuden turvaamiseen panostaminen erityisen ajankohtaista ja tärkeää. Osaavan työvoiman houkuttelun lisäksi alueelle kiinnittymiseen on kiinnitettävä entistä enemmän huomiota. Alueelle jäämiseen ja yhteiskuntaan kiinnittymiseen vaikuttaa sujuvan alkuvaiheen ja asettautumisen, työmahdollisuuksien ja palvelujen hyvän saavutettavuuden lisäksi keskeisesti mahdollisuus saada perhe mukaan ja perheenjäsenten mahdollisuudet. Joensuussa keskeisiä pitovoimatekijöitä on kehitetty ja kehitetään aktiivisesti. Perheen yhdistämisessä isona pullonkaulana ovat kuitenkin **perheenyhdistämisen korkeat tulorajat** Euroopan ulkopuolelta saapuvien työntekijöiden kohdalla.

Itä-Suomi on alueena elinkustannuksiltaan huomattavasti edullisempi kuin esimerkiksi Uusimaa. Näin ollen matalampien tulorajojen pilotointi perheenyhdistämisprosessissa olisi luontevaa toteuttaa Pohjois-Karjalassa. Mikäli perheenyhdistämiseen liittyvää matalampien tulorajojen kokeilua harkitaan, tulisi Pohjois-Karjalan hakeutua kokeilualueeksi alueen elinvoiman ja työllisyyden edistämiseksi. Pilotoinnin tulosten myötä voidaan selkeämmin osoittaa lainsäädännön mahdollinen muutosten tarve. Joensuun kaupunki toimii aktiivisesti pyrkien edistämään työ- ja opiskeluperäistä muuttoa sekä kehittämään palveluja niin ulkomailta kuin muualta Suomestakin muuttaville. Joensuussa tarjotaan kaikille ulkomailta muuttaville uusille kuntalaisille apua asettautumiseen ja kotoutumiseen International House Joensuussa. Vuoden 2023 alusta Joensuussa aloitetaan hanke, jossa kaupunki yhdessä elinkeinoyhtiönsä ja alueen merkittävimpien yritysten kanssa pyrkii uudella toimintatavalla houkuttelemaan asukkaita ja työntekijöitä Pohjois-Karjalassa sijaitseviin yrityksiin. Joensuun kaupunki ottaa hankkeessa kokonaisvastuun kaupunkiin muuttavasta työntekijästä ja hänen mukanaan mahdollisesti tulevasta perheestä, auttaen perhettä löytämään asunnon, varhaiskasvatus- sekä koulupaikan.

Esitys sosiaaliturvauudistukseen liittyvästä kokeilusta Pohjois-Karjalaan

Pohjois-Karjalan työttömyystilanne on ollut pitkään korkea. Myös pitkäaikaistyöttömien määrä on maakunnassa suuri. Viimeisen viiden vuoden aikana maakuntaan on kanavoitu työllisyyden edistämiseen suunnattua ESR-rahoitusta, minkä avulla on kehitetty ja tarjottu erityisesti työttömyyden pitkittymistä ehkäiseviä palveluita. Valtakunnallisen kehityksen mukaisesti myös Pohjois-Karjalassa kärsitään samaan aikaan tiettyjen alojen työvoimapulasta. Työttömänä olevien osaaminen tai työkyky ei vastaa välttämättä työnantajien tarpeisiin. Myös työn vastaanottaminen voi olla kannattamatonta työttömänä olevan elämäntilanteesta johtuen, esimerkiksi tilapäisestä ja osa-aikaisestakin työllistymisestä johtuvat muutokset sosiaali- ja työttömyysetuuksissa ja palvelumaksuissa voivat asettua työllistymisen esteeksi.

Pohjois-Karjalan väestöennusteen mukaisesti työikäisten määrä laskee. Jotta työvoimaa saataisiin, tulisi työn vastaanottaminen olla aina taloudellisesti kannattavaa työsuhteen kestosta ja viikkotyötuntien määrästä huolimatta. Valtioneuvoston asettama parlamentaarinen komitea työskentelee sosiaaliturvan uudistamiseksi. Sosiaaliturvauudistuksen tavoitteena on ihmisen näkökulmasta löytää nykyistä selkeämpi ja toimivampi järjestelmä, joka mahdollistaa työnteon ja sosiaaliturvan yhteensovittamisen muuttuvissa elämäntilanteissa. Mikäli valmistelu tulee sisältämään sosiaaliturvan vaihtoehtoisiin järjestämistapoihin liittyviä alueellisia kokeiluja, tulee Pohjois-Karjalan hakeutua kokeilualueeksi.